

Araştırma Makalesi / Research Paper

YUGOSLAVYA'DA TÜRK ÇOCUK EDEBİYATINDA “PARTİZAN” SİMGESİ

Gözde ÖZLEM*

Öz

Güdümlü bir edebiyat olan Yugoslavya’da Türk çocuk edebiyatı, konu olarak sosyalizmi/komünizmi, onun değerlerini ve ideallerini sıkça işlemiş veya işlemek zorunda kalmıştır. Bundan dolayı çocuk şiirleri ve çocuk hikâyelerinde “partizan” ve “pioner” gibi sosyalizmi/komünizmi hatırlatan simgelere sıklıkla rastlanılmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, “partizan” simgesi üzerinden Yugoslavya’da Türk çocuk edebiyatının Yugoslavya çocuk edebiyatından hangi yönlerden etkilendiğini açıklarken işlenen ortak değerlerin, simgelerin veya imgelerin Yugoslavya’da Türk çocuk edebiyatındaki iz düşümlerini göstermektir. Öncelikle, çalışmada incelenen metinler, Eski Yugoslavya döneminde Türk çocuk edebiyatının vücut bulduğu *Sevinç*, *Tomurcuk* ve *Kuş* dergileridir. Bunlara müteakip, bahsi geçen dergilerin ana yayın organı olan Nova Makedonya Yayınevinden çıkmış, yine bahsi geçen dergilerde de yazar kadrosunda olan şair ve yazarların çocuklar için çıkardıkları şiir ve hikâye kitaplarıdır. İlhami Emin, Fahri Ali, Şükrü Ramo ve Nusret Dişo Ülkü’nün çocuklar için yazdıkları şiir kitapları da incelenmiştir.

“Partizan” simgesinin Yugoslavya çocuk edebiyatındaki önemi ve çocuk edebiyatı ürünlerindeki sürekli tekrarlanan sosyalist/komünist imgelerin genel özelliklerinden bahsedilmiştir. Bahsi geçen bu özellikler Yugoslavya’da Türk çocuk edebiyatı eserleri üzerinde tespit edilmeye

Geliş Tarihi/ Date Applied: 09.03.2020

Kabul Tarihi/ Date Accepted: 01.10.2020

Makalenin Künyesi: Özlem, G. (2021). “Yugoslavya Türk Çocuk Edebiyatında ‘Partizan’ Simgesi”. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 51, 329-348.

DOI: 10.24155/tdk.2021.169

* Öğr. Gör. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Rektörlük, ULUTÖMER , gozdeozlem@uludag.edu.tr

ORCID: 0000-0001-7280-4532.

çalışılmıştır. İncelenen "partizan" simgesi olduğundan dolayı, 1945 ile 1992 yılları arasındaki metinlere odaklanılmış, bu zaman dilimi dışındaki eserler göz ardı edilmiştir. Tespit edilen ve incelenen metinlere yazar veya okur odaklı analizler yapılmıştır. Bu inceleme, elde edilen verilerle genel bir sonuca bağlanmıştır.

Anahtar sözcükler: Yugoslavya çocuk edebiyatı, Yugoslavya'da Türk edebiyatı, Yugoslavya, partizan ve sosyalizm/komünizm.

Symbol of "Partisan" in Turkish Children's Literature in Yugoslavia

Abstract

As a guided literature, Turkish children's literature in Yugoslavia has frequently studied or dealt with socialism / communism, the values and ideals of it. Therefore, reminiscent of socialism/communism symbols such as "partisan" and "pioneer" are frequently seen in children's poems and stories.

The aim of this study is to explain the ways in which Turkish children's literature in Yugoslavia is influenced by Yugoslavian children's literature, and to show the projections of the common values and symbols in Turkish children's literature in Yugoslavia. The texts examined were *Sevinç*, *Tomurcuk* and *Kuş* magazines, which were formed by the Turkish children's literature in the period of the former Yugoslavia and the poetry and story books of the poets and writers who also wrote in the mentioned magazines from Nova Makedoniya Publisher, the main publication organ of these magazines. Poetry books written by İlhami Emin, Fahri Ali, Şükrü Ramo and Nusret Dişo Ülkü were also examined.

The "partisan" symbol was mentioned in the repetitive features of the works of children's literature of Yugoslavia, and the same features have been determined on the works of Turkish children's literature in Yugoslavia. The study focuses on the texts between 1945 and 1992 because of the examined "partisan" symbol. Texts were examined by author or readers -oriented analysis. This review was linked to a general conclusion.

Keywords: Children's literature in Yugoslavia, Turkish literature in Yugoslavia, Yugoslavia, partisan and socialism/communism.

Giriş

Herhangi bir şeyi simge (sembol) olarak adlandırabilmek için sürekli tekrarlanması gerekmektedir. Diğer bir deyişle, bir imge (imaj) hem bir canlandırma, hem bir temsil olarak sürekli oluşuyorsa bu bir simgedir (Wellek, 2005: 163). Yugoslavya'nın kuruluşundaki önemli bir askerî güç olan partizanlar, sadece askerî güç değil, aynı zamanda sosyalist/komünist¹

1 Devletın adı, Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti olarak geçmektedir. Fakat Yugoslavya Komünist

idealin de maddi-manevi savunucularıydılar. Partizanları, II. Dünya Savaşı devam ederken ve savaş sonrasında da olmak üzere partinin ve rejimin propagandasını yapan posterlerde, gazetelerde ve diğer işitsel ve görsel kitle iletişim araçlarında görmek mümkündür. Dolayısıyla partizanlar, Yugoslavya'nın sosyalist/komünist tarihinin simgeleri olmuşlardır.

Soğuk Savaş dönemi iki kutuplu dünyada, bağlantısızlar hareketiyle üçüncü oluşuma dâhil olan Eski Yugoslavya'da, partizan güçlerin nasıl kahramanlaştığı çalışmanın ilk kısmında ele alınmıştır. Destanlardaki epik kahramanlar gibi modern edebiyatta idealleştirilen partizanların, Yugoslavya çocuk edebiyatında yazarlar tarafından hangi özelliklerine vurgu yapıldığı roman ve şiir türlerinden birer örnekle anlatılıp partizanların genelgeçer özelliklerine değinilmiştir. Daha sonra bahsi geçen bu özellikler, Yugoslavya'da Türk çocuk edebiyatındaki örneklerde aranmış ve metinler, yer yer yazar veya okur odaklı analizler yapılarak incelenmiştir. İki edebî ortamın aynı coğrafyada olup aynı tarihî ve siyasi süreçten geçmesi sebebiyle karşılaştırılması gereklidir. Bu çalışmadaki amaç, Yugoslavya çocuk edebiyatındaki partizan simgesinin tezahürlerini Yugoslavya'daki Türk çocuk edebiyatında göstermek değildir. Amaç, iki edebiyat arasındaki farklılıkları tespit edip güdümlü olmak zorunda kalan bir edebiyatın özgünlüğünü ortaya çıkarmaktır. Çünkü Türkiye Türkçesiyle kaleme alınan Yugoslavya'da Türk çocuk edebiyatı, tarihî süreç içerisinde sınırlar değişse de sahip olduğu tarihî ve kültürel özelliklerle Türk edebiyatı içinde değerlendirilmektedir.

Metin seçiminde, Yugoslavya'da Türk çocuk edebiyatının geliştiği edebî ortamı yaratan ve o dönemin Türkçe çocuk dergileri olan *Sevinç*, *Tomurcuk* ve *Kuş*'taki "partizan" simgesi ile ilgili olan yazılar dikkate alınmıştır. Dergilerin yanı sıra İlhami Emin, Fahri Ali, Şükrü Ramo ve Nusret Dişo Ülkü'nün şiir kitaplarındaki şiirler de taranmıştır.

Yugoslavya'nın Kurtuluş Savaşı'nda Partizanlar

II. Dünya Savaşı'nın sonuna doğru, Kızıl Orduyla birlikte ortak hareket eden Yugoslavya Komünist Partisinin kurduğu partizan güçler, Ekim 1944'te başlayan taarruzuyla, öncelikle Belgrad'ı ve sonra tamamıyla Yugoslavya'yı Alman işgalinden kurtarmışlardır. 1948 yılında, Tito-Stalin ay-

Partisinin bir üyesi olan Tito liderliğindeki partizanların ideolojileri komünizmdir. Yugoslavya'nın komünist mi sosyalist mi olduğu, her iki ideolojinin birbirine yakınlığından kaynaklandığı gibi Yugoslavya'nın Kominformdan ihracıyla daha da bulanıklaşmıştır. Bu siyasi olaydan sonra kendini yenileyen ve adını Komünistler Birliği olarak değiştiren Yugoslavya Komünist Partisi, Titoizm veya Yugoslavizm olarak da bilinen kendine özgü ve bağımsız bir politikayla yönetilmiştir. Yugoslavyalı Türk yazarlar tarafından "özyönetim" olarak adlandırılmaktadır. (bk. Mustafa Karahasan, *Tito ve İdeolojisi*, Birlik Yayınları, Üsküp, 1980 ; Vefki Hasan, *Özyönetim*, Birlik Yayınları, Üsküp, 1984) Bundan dolayı çalışmada devletin rejiminden veya ideolojisinden bahsedildiğinde, her iki isim birden zikredilmektedir. Bu sebeple çalışma kapsamında sosyalizm ve komünizm kavramları eş anlamlı olarak kullanılmıştır.

rılığı olarak da bilinen Yugoslavya’nın Kominform’dan ihraç edilmesiyle, Yugoslavya ile Sovyetler arasındaki ilişkiler gerilmiştir. David Norris, bu ihraçla birlikte ülkenin bir seçimle karşı karşıya kaldığını ifade etmektedir. Bu seçim ise şudur: II. Dünya Savaşı sırasında yıllarca süren sıkıntılardan sonra Yugoslavya’da kazanılan sosyalist devrimin bütünlüğünü korumak ya da Sovyet hâkimiyetine boyun eğmek. Norris, Sovyet hâkimiyetine boyun eğmemeyi sadece vatanseverlik olarak görmemekte, inşa edilen yeni federal yapı içindeki Yugoslav halkının bağımsızlığına ve eşitliğine dayanarak oluşan bu yeni topluluğun ideolojik bir bağlılık kurduğunu da dile getirmektedir. Yine ona göre, Yugoslavya Komünist Partisi’nin uyarlaması olan “Yugoslavizm” ile sosyalizm arasında bağ oluşur ve bu bağ Yugoslav anlatılarında 1980’lerin sonuna kadar etkisini göstermektedir. Bu anlatının temelini ise 1941-1945 yılları arasındaki karışıklıklar (Halk Kurtuluş Ordusu ile partizanların mücadelesinin kahramanlığı ve Mihver Devletlere karşı komünistlerin liderliğindeki direniş) ve Yugoslavya halkının yabancı devletlerden bağımsız olma hayallerinin doğal bir sonucu olarak devletin kuruluşunun kutlanması oluşturmaktadır (Norris, 2018: 184).

Barbara Jelavich de partizanların mücadeleleri ve kahramanlıklarıyla ilgili abartılı söylemlerin, yeni kurulmuş olan (komünist) rejimlerin (Bulgaristan, Arnavutluk ve Romanya kastedilmektedir) popülerliklerini arttırmak için bir kaynak oluşturduğunu söylemektedir. Aynı zamanda Jelavich, savaş sırasındaki partizan hareketlerinin gençler, idealist kimseler ve dağ birliklerine katılmaktan başka çaresi olmayanlar için bir cazibe merkezi olduğunu belirtmekle birlikte komünizmin, geçmişin baskıcı ve yozlaşmış rejimleri ile büyük bir çelişki arz eden saf ve uygar bir gelecek toplum vadettiğini ifade etmektedir (Jelavich, 2009: 317).

O hâlde II. Dünya Savaşı’nda mihver devletlere karşı savaşan Yugoslavya Halk Kurtuluş Savaşı’ndaki partizan birlikler, yeni Yugoslavya’nın kahramanlarıdır. Aynı zamanda bu kahramanlar, yeni kurulan devletin ideolojisini yaymak için önemli bir propaganda aracı ve slogan yöntemi olmuşlardır.

Yugoslavya Çocuk Edebiyatında “Partizan” Simgesi

Yugoslavyalı Türk yazarların eserlerindeki “partizan” simgesine geçmeden önce, Yugoslavya’da Türk çocuk edebiyatında büyük etkisi olup örnek alınan ülkenin resmî dilleri olarak kabul edilen Sırp-Hırvatça, Slovence ve Makedonca yazan yazarların eserlerine göz atmak gerekmektedir. Yugoslavya çocuk edebiyatının en saygın ve popüler yazarlarından biri olan Branko Ćopić’in en bilinen çocuk romanı Орлови Рано Лете (Kar-

tallar Erken Uçar)² adlı eseri, “pioner” ve “partizan” simgelerinin çocuk edebiyatındaki yeri açısından önemli bir örnektir. Çünkü 1950’li yıllardan itibaren çocuklar için hikâyeler yazmaya başlayan Bosna-Hersek doğumlu Branko Ćopić, eserlerinin genelinde partizan savaşının Yugoslavya halkına verdiği ilhamla, “olumlu ahlaki gücü” simgeleyen epik karakterler yaratmaya çalışmıştır. Bundan dolayı eserlerindeki kahramanlar zeki, esprili, vatansever ve cesur gençlerdir (Turković, 2006: 44). *Орлови Рано Леме*’de ise bu karakter özelliklerini gösteren bir grup çocuğun II. Dünya Savaşı’nda partizanlara yardım etmesi anlatılmıştır. Bu çocuk romanı, vatanseverlik ve idealizmi kurgusu içinde eritmiş olup II. Dünya Savaşı’nda savaşan “partizan” simgesinin hatırlattığı “birlik olma ve kardeşlik” duygusundan dolayı günümüzde de sevilerek okunan bir romandır.

“Pioner” ve “partizan” simgeleri sadece roman ve hikâyelerde yer edinmeyerek özellikle şiirlerde daha çok göz önünde olmuştur. İmge ve simgelerin şiirde kendisini daha iyi gösterdiği düşüncesinden yola çıkılarak, Yugoslavya çocuk edebiyatından bu türde bir örnek göstermek gerekmektedir.

Sevinç, *Tomurcuk* ve *Kuş* dergilerinde orijinal Türkçe metinlerin yanı sıra Yugoslavya edebiyatından yazar ve şairlerin eserlerinin tercümeleri de sıklıkla yer almaktadır. Makedonya’da Türk çocuk edebiyatında önemli bir yer edinen *Sevinç* dergisinde, Prizrenli Türk şair-yazar Zeynel Beksaç’ın Türkçeye çevirdiği Sloven şair France Kosmaç’ın “Partizanlar” adlı şiirinde “partizan” simgesinin, şiirin geneline yayıldığı görülmektedir:

*“Partizanlar ormanda yaşıyor,
Ateş yakıyor,
Ellerini ısıtıyor ve şarkı söylüyorlar.
Takkelerinde
Kızıl yıldız taşıyorlar.

Her ardıçtan uzunlar,
Tüm tepelerden
Deniz ve
Özgürlüğü görüyorlar.”* (Kosmaç, 1983: 4).

2 *Орлови Рано Леме*, ПIONEER трилоги (Pioner Üçlemesi) olarak bilinen serinin ilk romanıdır. Özet: Bir Boşnak köyü olan Lipova’da yaşayan bir grup çocuğun huzurlu ve mutlu günleri çok sevdikleri öğretmenleri Lana onlardan ayrılınca sona erer. Lana’nın yerine gelen öğretmen, çocuklara kötü davranmaya başlamıştır. Hatta onları dövmektedir. Bunun üzerine yeni öğretmenlerine kırmızı burnundan dolayı Paprika (kırmızıbiber) lakabını takan çocuklar okuldan kaçarak “tepsi” adını verdikleri kamp alanına gidip bütün gün orada oynarlar. Bu yüzden Paprika onları Knez’e (Prens) şikâyet eder. Çocuklar saklandıkları yerde bulunurlar. Tam bu sırada savaş başlar. Kendi köyleri de dâhil olmak üzere birçok şehir, düşmanlar tarafından işgal edilmiştir. Saklandıkları kampı partizanlara gösterirler ve onlarla birlikte köylerinin savunmasına katılırlar. Sonunda ise Tepsi’ye geri dönme umuduyla savaşa katılırlar. Bu çocuk romanı 1957 yılında yayımlandıktan sonra 1966 yılında da sinemaya uyarlanmıştır.

Şiirde partizanların şu özellikleri üzerinde durulmuştur; ormanda yaşmaları, kızıl yıldızlı takkeler giymeleri ve uzun boylu olmaları. Partizanların ormanda yaşamaları onların düzensiz ve dağınık güçler olduğunu göstermektedir. "Kızıl yıldız" ise klasik bir sosyalizm/komünizm sembolüdür. Şiirde dikkat çeken karşılaştırma ise partizanların ardıçtan uzun olmalarıdır. Partizanların "ardıçtan bile uzun" olmaları, "çok güçlü" olduklarının göstergesidir.

Şair, "tepelerden denizi ve özgürlüğü görme" mecazıyla partizanların geleceğe dair hayal kurduklarını okuyucuya hissettirir. Çünkü "deniz" imgesi okuru tefekküre sürükler ve büyüklüğü karşısında okurun "hayal gücü"nü çalıştırmaktadır.³ Şair, basit kelimelerle güçlü bir imge oluşturmuştur. Bu şiir güçlü imgeleri ve sosyalizmi/komünizmi temsil eden simgeleri ile klasik bir Yugoslavya çocuk edebiyatı ürünüdür.

İki farklı türdeki örnekte de görülüyor ki "partizan" simgesi sadece sosyalist/komünist ideolojinin propagandasını yapan bir figür değil, aynı zamanda ve önemli ölçüde vatansızlık ile düşman karşısında bir olma/birlik ve beraberlik ve kardeşlik duygusunu da ifade etmektedir. Vatansızlık, kardeşlik ve birlik, tarihte partizanların Almanlara karşı savaşırken kullandıkları anahtar kelimeleridir. Dolayısıyla geçmişte halkı teşvik etmek için partizan posterlerinde kalmış sloganlar, edebî metinlerde yeniden yorumlanmıştır.

Yugoslavya'da Türk Çocuk Edebiyatında "Partizan" Simgesi

Gençlere ve çocuklara örnek gösterilen partizanlar, hâliyle sosyalist/komünist Yugoslavya çocuk edebiyatının simgesi olmuştur. Buradan hareketle Makedonya Türk aydınlarından Süreyya Yusuf⁴, birkaç Makedonya ve Kosova Türkü yazar ve şairin Branko Ćopić, Oskar Davičo, Vasko Popa gibi Yugoslavya edebiyatının ünlü şair ve yazarlarından esinlenip yararlandıklarına değinmiştir (Yusuf, 1976: 9-12). Yugoslavya'da Türk çocuk edebiyatının yoğun faaliyet gösterdiği, o dönemin değerli yayın organları *Sevinç*, *Tomurcuk* ve *Kuş* adlı çocuk dergileridir. Bu dergilerin yazar kadrosu, Yugoslavya Türk aydınların toplandıkları birer edebiyat kulübüdür. Öncelikle adı geçen bu üç dergide şair ve yazarların eserleri yayımlanmış

3 Fransız filozof Gaston Bachelard, *Mekânın Poetikası* adlı eserinde uçsuz bucaksızlığın kişinin içinde olduğunu belirtmektedir. Ona göre deniz veya ova imgesiyle verilen uçsuz bucaksızlıklarından uzaktayken, onu düşleyerek, tefekküre dalıp, büyüklüğün teması sırasında oluşan titreşimleri kendi içimizde yeniden yaşayabileceğimizi söylemektedir. Hayal gücünün de en başından beri etkili olduğunu dile getirir. Böylelikle yakındaki nesneden kaçıp başka bir yere, başka bir yerin mekânına gidildiğini söylemektedir (Bachelard, 2013: 223-224).

4 Süreyya Yusuf, savaş sonrası güdümlü bir Türk şiirinin ortaya çıktığını Şükrü Ramo adlı şairin tanıtımını yaparken geniş bir açıklama yapmadan kısaca değinmiştir. Süreyya Yusuf'a göre, şair şiirlerini devrimin getirdiği yenilikler dolayısıyla yazmıştır. Bundan dolayı şairin en fazla üzerinde durduğu konular, Yugoslavya Kurtuluş Savaşı olayları ve kahramanları ile savaş sonrası maddi-manevi kalkınmalarıdır. Başka bir şair Nusret Dişo Ülkü'den bahsederken de şiirlerinin genelinde hissedilen güdümlü yönlerinin olmasına rağmen, slogancılıktan uzak olup ince bir estetiğin hâkim olduğunu dile getirmektedir.

ve bu dergilerin de basımevleri tarafından daha sonra şiir ve hikâyeleri toplu olarak peyderpey basılmıştır.

Eski Yugoslavya’da Türk çocuk edebiyatının önemli bir yayın organı olan *Tomurcuk* dergisinde “Partizanlar” başlığında kısa bir metin yer almaktadır: “*Partizanlar bizim eski arkadaşlarımızdır, onlar tüm ulus ve halklarımızın özgürlüğü için savaşmışlardır. Onlar çok güçlü düşmanı da yenebilmiş, çünkü her zaman yiğit kalmışlardır. Piyonerler de partizandı. Yoldaş Tito ise partizanların başkomutanıydı.*” (1978: 4).

Metindeki üç simge (partizan, pioner ve Tito) dönemin ideolojisini anlatmak için kullanılan üç anahtar kelimedir. Bu üç anahtar kelime, aynı anlama gelmekle birlikte kendi içlerinde bir hiyerarşileri de mevcuttur. Yukarıdaki metne göre, en büyük pioner/partizan Tito’dur. Bu metin, çocuk okur için “Partizan kimdir?” sorusunun en açık ve kısa cevabıdır. Partizanların kim olduğunu açıklarken hangi ideallere sahip olduğu gösterilmiştir. Metne göre partizan, özgürlük için savaşan, güçlü, yiğit ve devlet lideri Tito’nun izinde askerlerdir.

Açık mesajların olduğu metinlerde, çoğunlukla metnin yanında konuya uygun görseller bulunmaktadır. Bahsedilen düzyazının yanında ise, üç partizanın resmi vardır. Biri elinde bayrak, diğer ikisi silah tutmaktadır. Bayrak tutan partizan gülerken, diğerlerinin yüzleri ciddidir. Bütün bunların yanında verilen mesajı tekrar hatırlatan bir şiir de mevcuttur. Enver Tuzcu’nun “Sınır Bekçisi” adlı şiirinde yiğit, güçlü ve idealist partizanın vatani için hissettikleri dile getirilmiştir:

*“Hür vatanım ardımda
Önümde kardeş millet
Silah elde beklerim
Kabul etmem ben zillet
(...)”*

*Elde silah gözüm pek
Vatanın bekçisiyim
Yurdumu korumada
Onun emekçisiyim”* (Tuzcu, 1978: 5)

Vatanperver bir askerin ülkesine karşı beslediği hamasi hislerin bir yansıması olan bu şiirde, sosyalist/komünist simgeler yoktur. Fakat dergide şiirin bulunduğu sayfadaki “Partizanlar” başlıklı düzyazı ile partizan görselleri, çocuk okurdaki algıyı etkileyecek niteliktedir. Sayfa düzenlemesiyle verilen mesaj, şiirdeki sınır bekçisi olan o askerin aynı zamanda bir partizan olduğudur.

İlhami Emin, "Kozara Çocukları" adlı şiirinde partizanlardan bahsetmektedir:

*"Hep gözlerim önündeler
Düşman kuşatmasını yararken
Ölüp gençliği hiç hissedmiyenler*

*Hep gözlerim önündeler
Faşist kamplarında ölürken
Bakışlarıyla göğü arıyanlar*

*Hep gözlerim önündedir
Cılız vücuduyla sevdiği köpeğini
Bombalardan koruyan çocuk*

*Hep yüreğimdeler
Savaşı hem de ölümü kitaptan
Öğrenen bugünkü küçük Kozaralılar"* (Emin, 1983: 4)

Kozara, Bosna Hersek'in batısında bulunan bir dağ adıdır. Kozara Savaşı, Yugoslavya'da Almanlara karşı partizan direnişinin bir sembolü olmuştur. Şair, her kıtanın ikinci mısrasında partizanların savaştığı olumsuz imgeleri okuyucuya sunmaktadır. Bunlar birinci kıtada "düşman", ikinci kıtada "faşist kampları", üçüncü kıtada "cılız vücut" ve son kıtada "savaş ve ölüm". Şair sırayla, Kozaralı çocukların, düşmanın faşist kamplarındaki şartlardan dolayı zayıfladığını, böylelikle savaşı ve ölümü öğrendiklerini anlatmaktadır. Aynı zamanda her kıtada olumlu imgelerle de dikkat çekmektedir. Bunlar; birinci kıtada "düşman kuşatmasını yarmak", ikinci kıtada "göğü aramak", üçüncü kıtada "sevdiği köpeği bombalardan korumak" ve son kıtada ise "savaşı ve ölümü kitaptan öğrenen çocuklar"dır. Partizanların genç ve zayıf vücutlu olması gibi onu olumsuz etkileyecek fiziki şartlarına rağmen düşman kuşatmasını bölmesi, geleceğe umutla bakması ve bir köpeğin yaşamına değer vermesi, şairin mısralar arasında tezat ilişkisi kurarak, ortaya çıkan olumlu imgeyi güçlendirmesini sağlamıştır. Son kıtada ise bu şiirin mesajı mevcuttur; savaşta kendini feda eden partizan sayesinde bugünkü Kozaralı çocuklar, "savaş"ı ve "ölüm"ü yaşayarak değil kitaptan öğrenmişlerdir (Özlem, 2012: 97).

Böylelikle şair, "partizan" simgesinin gelecek kuşak için ne ima ettiğini açıklamış olmaktadır. Şairin şiirinde işlediği değerler ise Yugoslavya çocuk edebiyatındaki "partizan" simgesiyle ifade edilen belli başlı değerlerdir. Ancak, fedakârlık, cesaret, acımak gibi duygular evrensel değerlerdendir. Yazar açıktan açığa sosyalizm/komünizm propagandası yapmamakta,

aksine bahsetmekle yükümlü olduğu “partizan” simgesi üzerinden, insani duyguları ve değerleri anlatan bir yapıtı ortaya koymaktadır. İlhami Emin’in gerek roman ve hikâyelerinde, gerekse şiirlerinde imgelem dünyası oldukça zengin olup şairlik ve yazarlık yeteneği de yüksektir. Süreyya Yusuf da “*şiirlerinde simgeciliğe dayanan bir yaşam felsefesi*” (Yusuf, 1976: 11) olduğunu belirttiği şairin simgeciliği, bu şiirinde apaçık görülmektedir. Hatta *Sevinç* dergisinde yer alan biyografisinde şairin “*geniş imge ve fanteziye dayanan şiirleri, fanteziden gerçeğe iniş ve geçiş yapmakta, bundan dolayı ozan olarak şiirimizin Jules Verne’dir*” denilmektedir (1971: 3). Fakat İlhami Emin’in fantezi ve imge dünyası Jules Verne’inki gibi bilim kurguya dayalı olmayıp, post-modern üslubun hâkim olduğu “büyülü gerçekçilik” akımına daha yakındır.

İskender Müzbeğ’in “Savaşçılar” adlı şiirinde, “partizan” simgesiyle doğrudan değil, “savaşçılar” simgesiyle dolaylı yoldan biri Müslüman diğeri Hristiyan iki çocuğun adlarını vererek, onların ölümlerinin vatan için yapılan fedakârlıkta eşit olduğunu ve aynı idealde hizmet ettiklerini dile getirmektedir. Aynı zamanda farklı dinlere mensup olmalarına rağmen beraber mücadele etmeleri, şiirde “kardeşlik” ve “arkadaşlık” motiflerini güçlendirmektedir:

“*Ramiz ve Boro... İki arkadaş
Ramiz ve Boro... Tan gibi aydın
Onlar özgürlük için, mutlu gelecek için
Dün öldüler, bugün yaşıyorlar, yaşayacaklar
Yarın.*” (Müzbeğ, 1980: 4)

“Özgürlük” ve “refah”, partizanların hayatlarını kolayca feda ettikleri ilkeler olmuştur. Bu şiirde olduğu gibi, şiirlerin genelinde, partizanların ölümünün sıradan olmadığı işlenerek okuyucuda epik bir izlenim bırakmak için, bu imgeler sıkça geçmektedir.

Bir çocuğa imtina edilerek anlatılacak temalardan olan “savaş” ve “ölüm”, “partizan” simgesi söz konusu olduğunda kaçınılmaz olarak adları geçmektedir. Şiirde, bu temaların üzerinde fazla durulmaktan kaçınılmış, bu soyut kavramlar somutlaştırılmamıştır. Onun yerine vatanseverlik, fedakârlık, cesaret gibi olumlu temalar ön plana çıkarılmıştır. Fakat hikâyelerde, cephede düşmanla çarpışma sahneleri ve vatanını savunmak için silah kullanmaya hevesli çocuklar gibi somut tasvirler üzerinden anlatıldığından, vatanseverlik, fedakârlık ve cesaret kavramları aksiyon üzerinden gösterilmektedir. Bundan dolayı savaş teması hikâyelerde daha somut ve gerçekçidir.

Şükür Ramo'nun "Söğütler Altında"⁵ adlı hikâyesinin kahramanı Nusret, çocuk olmasına rağmen partizanlara gönüllü olarak yardım etmektedir. Yazar tarafından Nusret'in cesareti, çobanlık kisvesi altında bilgi toplamasıyla, yani yaşına göre önemli bir görev almasıyla gösterilmiştir. Aynı zamanda o, şüphelendiği kişiler olmasına rağmen görevine sadık kalmıştır. Yazar, cesareti ve sadakatinden dolayı onu yıllar sonra bir subay olarak okuyucunun karşısına çıkararak hikâyeyi sonlandırır. Hikâyedeki "partizan" ve "yoldaş" kelimeleri, sosyalizmi/komünizmi hatırlatan simgeler olmasına rağmen, hikâyede doğrudan sosyalizm/komünizm propagandası yapılmamış veya komünist/sosyalist kelimeler tekrarlanmamıştır. Yazar, "partizan" simgesini cesareti ve görev bilincini anlatmak için kullanmıştır.

Sevinç, Tomurcuk ve Kuş dergilerinde, her ekim, kasım ve mayıs aylarındaki sayılarında sırasıyla 11 Ekim Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti'nin Bağımsızlığı, 29 Kasım Yugoslavya'da Sosyalist Rejimin İlanı ve 1 Mayıs İşçi Bayramı gibi sosyalist/komünist sistemin anıldığı günlerde, doğal olarak daha fazla "partizan" simgesi geçmektedir. "Partizan" simgesi, şiir ve hikâye türünde görülmekle beraber resmî günlerle ilgili bilgi içerikli kısa yazılarda ve savaş hatıralarında da dikkat çekmektedir. Bu tür bilgi içerikli yazılarda "partizan" simgesi, alt metin olarak okuyucu tarafından hissedilmektedir. Özellikle "beraberlik ve dayanışma" konulu bir temaya vurgu yapılmak isteniyorsa, "çocuk savaşçılar", "genç savaşçılar" söz grupları metinlerde geçmektedir.

11 Ekim, Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının ilan edildiği tarih olduğundan, *Tomurcuk* dergisinin 1963 yılının Ekim sayısında "Büyük Gün" başlıklı günün anlam ve önemine ilişkin kısa bir yazı yer almaktadır:

"Bu ayda büyük bir gün vardır. Bu ise 11 Ekim'dir.

Bundan yirmi iki yıl önce, tam 11 Ekim'de Makedonya'da yaşayan Makedonlar, Türkler, Arnavutlar istilâciye, yurt düşmanlarına karşı savaşa başlamışlardı. Düşmana karşı ilk silâhlar ilkin Pirlepe'de, sonra da Kumanova'da patlamıştı.

Düşmanlar bu yeni olay karşısında şaşırılmış kalmışlardı.

5 Özet: II. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Nusret adındaki bir çocuk Kanlı Vadi'de çobanlık yapmaktadır. Bir gün yanına Tahir adlı sivil bir partizan gelir. Tahir, Nusret'i partizan olup olmadığı ile ilgili çeşitli sorularla onu sıkıştırır. Fakat çocuk ne partizanlar ne de Almanlar hakkında tek bir kelime etmez. Daha sonra Tahir'in yanına başka bir partizan olan Risto gelir ve ikisi fışılardaşrlar. Nusret fışılardaşmalardan "söğütler altında" sözünü işitir ve tedirgin olur. Tedirginliğini fark eden Tahir, cümleyi birkaç defa daha belirgin bir şekilde söyler ve Nusret'i dikkatle inceler. Fakat Nusret suskunluğunu korur. Akşam olunca partizan birliği Nusret'in yanına gelir ve Nusret birlik komutanına bilgi verir. Söğütler altı olarak bilinen nöbet tuttuğu yerin durumunun iyi olduğunu fakat Tahir ile Nusret'i iyi tanımadığından kendisinin canı sıkıldığını söyler. Ancak Tahir ile Risto'nun yüksek rütbeli subay olduğu ortaya çıkar. Nusret yine de "gururlu partizan duruşu"ndan ödün vermeyip nöbette olduğunu işini yaptığını söyleyerek kendisini savunur. Tahir onu bu davranışından dolayı tebrik ederek ileride akıllı bir insan ve yüksek bir subay olacağını öngörür. Yazar, hikâyeyi Nusret'in yıllar sonra Belgrad'ta subay kıyafetiyle tanklar tugayının başında görüldüğünü söylemesiyle bitirir (Ramo, 1970: 6-7).

Yurdun küçük büyükleri bu savaşa katılmış, Yugoslavya'da yaşayan bütün milletlerle birlikte dört yıl savaşmışlardı.

Dört yıl sonra yaşadığımız serbest hayat geldi: Yaşlılar güldü, küçükler güldü, bütün yurt güldü.

Buna kazanç dedik, buna kurtuluş dedik, buna hürriyet dedik.

Biz bugün gene küçükler büyükler sosyalist yurdumuzun daha da ilerlemesi, güzelleşmesi için savaşıyoruz.

Bu savaşta iyilik var, bu savaşta güzellik var.” (1963: 2)

Bu yazı mahiyeti itibarıyla sosyalizm propagandası yapmaktadır. Metnin genelinde iki kavram öne çıkmaktadır; birlik ve savaş. Öncelikle etnik kimliği ve yaşı fark etmeksizin herkes, “yurt düşmanları”na karşı birleşerek savaşmaktadırlar. Bahsedilen ilk savaş, hürriyet için silahlı eylem iken, ikinci savaş ise sosyalist yurdun gelişmesi için yapılan manevi savaştır. Metnin yazarı dergide belirtilmemiştir. Fakat derginin arkasında yer alan yazı kuruluna bakıldığında tek bir Türk yazarın adı dikkat çekmektedir; Necati Zekeriya. Necati Zekeriya ölümüne değin adı geçen çocuk dergilerinde başyazarlık yapmış önemli bir Türk aydınıdır. Çocuk ruhundan anlayan yazarın üslubu dikkate alındığında, bu metnin, yazara ait olmayan çeviri bir metin olduğu izlenimi uyandırmaktadır. Çünkü yazar hiçbir şiirinde veya hikâyesinde sosyalizm olgusunu propaganda yaparcasına övmemektedir veya yer vermemektedir.

Her çocuk eserinde olduğu gibi bu metinde ve diğerlerinde de metnin yanında yer alan görseller önem taşımaktadır. Metnin üstünde, elleri silahlı kadın, erkek ve çocuklardan oluşan bir grup insan yürürken resmedilmiştir. Metnin altında ise, iki Yugoslavya bayrağının arasında, bağımsızlıktan sonra ilk Makedonya bayrağındaki Makedon güneşini hatırlatan parlayan bir güneş görseli bulunmaktadır. Metinde vurgulanmak istenen temler, görsellerle de ön plana çıkarılmıştır. Üstteki görselle, “hep beraber savaşmak” fikri anlatılırken, altındaki görselle anlatılan ise bahsedilen savaşın sosyalist/komünist Makedonya'nın ihyası için yapılan manevi savaştır.

Çeviri olduğu izlenimini uyandıran, yazarın adı verilmeden yayımlanan bu tür yazılara, sosyalizm/komünizm propagandası yapıldığından, dergilerde sıklıkla karşılaşılmaktadır. Bu duruma başka bir örnek ise “Savaşta Kadınlarımız” (1950: 15) üst başlıklı birer paragraflık iki farklı metinde de kendisini göstermektedir. Metinlerden ilkinin adı “Kimlik Karnesi”dir:

“On yedi kasımdı, yıl 1941. Nada Dimiç. Onsekiz yaşındaki partizan kız Karlovçaya yaklaşıyordu. Vuçyada kızcağızın önünde dikiliverdiler ustaş ajanları.

-Kimlik belgeni ver!

Nada durakladı. “Şimdi sizlere göstereceğim diye” kendi kendine dü-

şündü. Ajanlar sabırsızlanıyorlardı.

-İşitiyor musun? Kimlik belgeni göster?!

-İşitiyorum diye yanıtladı Nada. Yalnız göz açıp kapatıncaya kadar onun elinde tabanca beliriverdi. Ustaş ajanlarından biri ölü, ötekisi de yaralıydı.

-İşte size benim kimlik belgem!..”

Yukarıda yazarı anonim olan bu anekdotun, partizanların kadın-erkek fark etmeksizin düşman karşısındaki el çabukluğunu, acımasızlığını ve en önemlisi cesaretini göstermektedir.

Diğer metnin adı ise “Türkü”dür:

“Aylardan kasım, yıl 1943. Partizan alayı ve onların arasında dört kişi gidiyorlar: ağır yaralı partizan kızını salda taşıyorlar. Saçları onun, yürüyen partizanlar arasında taranmış, başında Bosna çobanlarınınki gibi bir başlık var.

Birdenbire bir türkü etrafı çınlattı:

Savaşımızın amacı şöyle

Ölürken de türkü söyle...

Bu türküyü yaralı partizan kızı Mariya Bursa söylüyordu, söylüyor ve hayata gözlerini yumarak yarı türkü dudaklarında bitmeden kalıyordu.”

Yukarıdaki metinde önceki metin gibi partizanların cesaretini anlatan bir anekdottur.

Dergilerde sıklıkla karşılaşılan, bu türdeki kısa yazılarda, partizanların ideallerine bağlılıklarını gösteren cesaretleri ön plana çıkarılmaktadır. Güdümlü bir edebiyat olan Yugoslavya Türk çocuk edebiyatında, Tito'nun izinde ve idealinde bir nesil yetiştirme düşüncesi vardır. Bu yüzden, partizanların türlü fedakârlıklarda bulunarak ülkeyi barışa ve huzura kavuşturduğu, defalarca hikâyelerle, şiirlerle ve görsellerle yinelenmiştir.

Tito ve Partizan

Yugoslavya Sosyalist Federasyonu'nun devlet başkanı Yosip Broz Tito üzerinden, sosyalizmin/komünizmin, Yugoslavya'ya bağlılığın ve dolayısıyla vatanseverliğin anlatıldığı metinler oldukça yaygındır. “Tito'nun Yugoslavya'sı”, “Tito gençliği”, “Tito pionerleri” ve “Tito'nun yurdu” şeklindeki söz grupları kullanarak “pioner” ve “partizan” simgeleriyle Tito'nun şahsı üzerinden Yugoslavya'nın resmî ideolojisi çocuklara anlatılmaktadır. Tito'nun partizanların lideri olduğundan yola çıkılarak, çocuk dergilerinde Tito'nun hatıraları yayımlanmıştır. Dolayısıyla, Tito ve “partizan” simgesinin hatırlattığı değerler, edebî eserlerde aynı veya yakın anlama gelmektedir.

Nimetullah Hafız, *Yugoslavya Türk Halk Şiirinde Tito* adlı antolojisinin ön sözünde Tito'nun şairler için bir esin kaynağı olduğunu söylerken onu şöyle tanımlamıştır:

"(...) Tüm bu şairlerimizin eserlerinde devrimle ilgili yazılan şiirler oldukça çoktur. Fakat bu eserler arasında en çok ilgimizi çeken ve en büyük değer taşıyan, dünyada bağımsızlığın, dostluğun simgesi olan ulu önderimiz yoldaş Tito'ya yazılan şiirlerdir. Bu şiirlerde ozanlarımızın hemen hepsi Titomuzun yaşamını, kişiliğini ve yapıtların özgünlüğünü şiir diliyle yansıtmaya çaba harcamışlardır. Böylece ulu önderimiz hemen hemen her ozanımızın esin kaynağı olmuştur." (Hafız, 1985: 5)

Nimetullah Hafız'ın Tito hakkındaki bu sözleri, Eski Yugoslavya'da Tito'ya karşı duyulan sevginin ölçüsünü gösteren güzel bir örnektir. Bu sözler aynı zamanda, Tito'nun edebî metinlerde sadece ideolojik bir simge olmadığını, Tito'nun şahsına da kıymet verilen bir siyasi lider olduğunu göstermektedir.

Fahri Ali'nin "Tito" adlı şiirinde, partizanların simgelediği "özgürlük" ve "barış" motifleri Tito simgesi üzerinden anlatılmıştır:

"Ne yazsam

oku

Tito'dur

Ne okusam

bil

Tito'dur

ne anlatsam

dinle

Tito'dur

Özgürlük

barış

yolumuz

Tito" (Ali,1980: 2)

Şiirlerinde az sözle yoğun duyguları ifade etmesiyle bilinen (Baki, 2016: 52) Fahri Ali'nin bu şiirinde, o, Tito sevgisi üzerinden hem evrensel değerler hem de partizanların sosyalist/komünist bir idealle mihver güçlere karşı kazandıkları "özgürlük" ve "barış"ı anlatmıştır. Şair, okurda kendisinin de Tito'nun idealine sahip bir yoldaş olduğunu izlenimini yaratırken, o yolun (idealin) özgürlük ve barış olduğunu şiirin son kıtasında açıklamaktadır.

"Savaşçılar" adlı fabl türünde yazılmış çeviri bir metinde "Tito'nun pionerleri"nin, partizanlara yardım ettiği anlatılmıştır:

"Üsküpten yüzlerce kamyon geçiyordu. Yerler titriyordu. Yollar dolmuştu, geçilecek yer yoktu. Alman askerleri bizim askerleri eziyordu. Aykut arkadaşlarına dedi:

- İşte gene bunlar. Partizanlar kan döküyor da bizler ellerimizi bağlayacak mıyız?

- Hayır, diye hepsi seslendiler.

Ertesi gün birkaç Alman kamyonun lastikleri patlamıştı. Almanlar lastikleri yapıncaya kadar bağrışıp çağrıştılar. İşte böyle Tito pionerleri savaşçılara yardım etmişlerdi." (1970, 5)

Metinde, "partizan", "pioner" ve "Tito" simgeleri, birbirine neredeyse eş değer anlamda kullanılmıştır. Metinde hiçbir şekilde Tito, bir metin karakteri olarak geçmemesine rağmen, metindeki son cümlede, "Tito pionerleri"nde görülmektedir. Metinde Tito, partizanların uğruna savaştığı değerlerin ve onun sosyalizminin/komünizminin tezahürü ve simgesidir.

Şükrü Ramo'nun "Biz Tito'nun Askeriyiz" adlı şiirinin ilk dördlüğünde, bir partizanın ağzından Tito'ya olan sevgisini, vatanseverliğini ve vatan için birlikte mücadeleyi anlatmaktadır:

*"Biz Tito'nun askeriyiz
Hiç kimseden korkmayız,
Makedonya yerlerini,
Faşistlere vermeyiz.
Makedonya bizlerindir
Yurdumuzu bilelim,
Makedon, Türk, Arnavut, Vlah
Hepimiz bir olalım.*

*Kalkışın hey arkadaşlar,
Son hamleye girelim,
Ana vatan toprağından,
Faşistleri kovalım." (Ramo, 1988: 6)*

Şiirde "partizan" isim olarak geçmemesine rağmen, şairin okura asker olarak seslendiği ilk mısradaki görülmektedir. İlk kıtada cesareti ve vatanseverliği, ikinci ve son kıtalarda yine vatanseverliği ve birlik beraberliği anlattığından, bir partizanın idealini ve özelliklerini göstermektedir. Dolayısıyla askeri, partizan olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır.

Fahri Kaya, "Piyoner Marşı" adlı şiirinde bugünün pionerlerinin yarın Tito'nun askeri olarak ülke sınırlarında bir kahraman olacağını dile getirir:

“Bayrağımız altında
Biz şen piyonerleriz
Okur, şarkı söyleriz,
Hür ve mesut yaşarız.

Bugünün çalışkanı
Yarın sınır kahramanı
Tito'nun askerleri
Biziz vatan çocukları” (Kaya, 1978: 4)

Tito'nun ülkesindeki çocuklar mutludur. Çünkü bağımsız ülkelerinde (*bayrak altında*) hem eğitim alırlar (*okur*) hem eğlenirler (*şarkı söyleriz*). Çünkü Tito'nun ülkesi hür ve mesut insanların yaşadığı bir yerdir. Şair, eğer çocuklar çalışkan olurlarsa onların ileride ülkeyi korumak için sınırlarda kahraman olacaklarını müjdelemektedir. “Vatan evlatları” söz kalıbı, Mehmetçik için kullanılan benzetmelerden biridir. Şair burada, “Tito'nun askerleri” söz kalıbıyla aynı anlama gelen “vatan çocukları” ifadesini kullanmıştır. Şiirde pioner ve Tito dışında, komünizmle ilgili bir simge bulunmamaktadır. Bu iki kelime yerine sırayla, “çocuk” ve “vatan” kelimeleri kullanılsaydı, hamasi duygularla yazılmış bir çocuk şiiri olacaktı. Fakat bu iki kelime, şiirin bütün anlamını değiştirmektedir.

Tomurcuk dergisinde Fahri Kaya'nın bu şiirinin hemen yanında Yugoslav bayrağının önemini anlatan kısa bir yazı vardır:

“Partizanlar savaş sürecince taşıdılar onu. Bayrak, partizanlara daha büyük kuvvet verdi, düşmanı yenebilmesi için hız verdi. O bayrağı en yiğit partizanlar taşıyordu. Bayrak düşman ellerine düşmiyecekti, ondandır onlar onu sevmiş ve korumuşlardır. Bugün güzel bayrağımız özgürlükte dalgalanmakta.” (1978: 4)

Bayrak, “bağımsızlık”, “özgürlük” ve “birlik-beraberlik” simgesidir. Bu metinde bu simgelere ek olarak bayrağın koruyucusu ve teminatı en yiğit partizanlardır. Bir diğer deyişle, Tito'nun komünizmine sadık, idealist gençliğidir.

Yan yana yer alan bu iki metnin üstünde gülen iki pioner çocuğun resmi vardır. Böylelikle, şiir ve bayrakla ilgili metindeki mesaj iyice pekiştirilmiştir: Partizanların büyük emekleriyle özgür ve bağımsız olan bu ülkeyi geleceğin partizanları (Tito'nun askerleri) olacak olan pionerler sevecek ve koruyacaktır.

Kuş dergisi, Tito'nun ölümünün onuncu yıl dönümünde, kapakta Tito'nun fotoğrafına yer verirken, “Kardeşlik ve birliği göz bebeğiniz gibi koruyunuz.” cümlesi yer almaktadır. Derginin o sayısının içinde Arif Bozacı'nın “Tito Yüreğimizde Çarpan Bayraktır” adlı şiirinde Tito üzerinden sosyalizmin ilkeleri bir kere daha tekrarlanmıştır:

"İnsanların kardeşliği
Düşüncenin yıldızıydı
Özgürlüğü yurdunun.
(...)

Tito
Yüreğimizde çarpan
Bir kahraman bayrak." (Bozacı, 1990: 16)

Şair şiirde Tito'yu bayrağa benzetmiştir. "Tito" ve "bayrak" simgeleri üzerinden bağımsızlık, özgürlük, birlik-beraberlik mesajları vermektedir.

Altay Suroy Recepoğlu'nun "Tito Dersi" (Recepoğlu, 1984: 9) adlı kısa hikâyesinde II. Dünya Savaşı zamanı olduğu tahmin edilen bir dönemde, bir sınıfta öğretmen, öğrencilerine "*barıştan ve Yoldaş Tito'nun düşmanlara karşı yürüttüğü savaşını ballandıra ballandıra*" anlatırken, sınıfı düşman jandarmaları basarak öğretmeni tutuklamışlardır. Bunun üzerine öğrenciler de "*barışı ders olarak*" anlatan öğretmenlerini kurtarmak için dağa çıkıp silahlanarak partizan olmuşlardır. Bu kısa hikâyede de bir partizanın özellikleri olan barış için savaşmak teması anlatılırken, öğretmeni faşistlerden kurtarmak için partizan olan çocuklar ise cesareti ve özgürlüğü simgelemektedir. "Yoldaş Tito" ise komünizm/sosyalizmi anlatan bir diğer önemli simgedir.

Bütün bu simgelerin, kısa bir hikâyede bile yoğun anlamları olan simgelere dönüşmesinde Yugoslavya eğitim sistemindeki sosyalizmin/komünizmin etkisinin önemi büyüktür. Yugoslavya Türk çocuk dergilerindeki 1990 yılına kadar olan neredeyse her sayısında, bazen birer adet metin veya şiir olsa bile, rejimin ideolojisini işleyen bir yazı, görsel veya Yugoslavya tarihindeki resmî bir günün anlam ve önemine göre okurdan/öğrenciden istenen ödev niteliğindeki bir kompozisyon bulunmaktadır. Partizan ve Tito kelimeleri anlamlandırırken okurun aklına gelen ilk değerlerin barış, özgürlük ve cesaret olması ve bu üç kavramın metinlerde sosyalizmi/komünizmini yaymak ve geliştirmek için sürekli işlenmesinden dolayı, bu simgeler bir ideal olarak gösterilmektedir.

Sonuç

Yugoslavya'da Türk çocuk edebiyatında "partizan" simgesinin geçtiği edebî metinlerde, dikkati çeken ilk durum Yugoslavya çocuk edebiyatının metinleriyle olan ortaklıklarıdır. Ortak noktalardan ilki ve en önemlisi, Yugoslavya çocuk edebiyatındaki metinlerle aynı mahiyete sahip olmalarıdır. Bu da, İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan yeni rejimin, çocuklara ve gençlere edebî metinler vasıtasıyla öğretilmesidir. Ayrıldığı nokta ise, Yugoslavya çocuk edebiyatındaki "partizan" simgesiyle ilgili metin-

lerin ve metin çeşitliliğinin nicelik ve nitelik bakımından, Yugoslavya’da Türk çocuk edebiyatına göre daha fazla, yoğun ve ince işlenmiş eserler olmalarıdır.

İkinci bir ortaklık ise, şairler şiirlerinde, hem Yugoslavya’da Türk çocuk edebiyatında hem de Yugoslavya çocuk edebiyatında, lirizmin gücüyle partizanları epik kahramanlara dönüştürmektedirler. Bu savaş kahramanları cesaretin, özgürlüğün, kardeşliğin, barışın ve birlik-beraberliğin simgeleri olmuşlardır. Bahsi geçen özellikler ise onlar idealleri uğruna savaşırken ortaya çıkmaktadır. Ana idealleri ise sosyalizmi/komünizmi yaymak ve geliştirmektir. Fakat bu ana ideal Yugoslavya’da Türk çocuk edebiyatında daha gizli kalmış, insani duygulara ve değerlere daha fazla önem verilmiştir.

Taranan çocuk dergileri ile şiir ve hikâye kitapları sonucu ortaya çıkan en önemli farklılık ise, “partizan” simgesinin baskın olduğu metinlerin niceliğinin Yugoslavya çocuk edebiyatına göre daha az olmasıdır. Özellikle çocuk dergilerinde orijinal Türkçe metinler yerine, Sırp-Hırvatça, Slovence veya Makedonca yazılıp Türkçeye çevrilen metinlerin daha sık yer aldığı fark edilmektedir. Özellikle “partizan” simgesinin sosyalist/komünist ideal üzerinde daha çok duran tercüme şiirler, savaş ve çarpışma sahnelerinin yoğun olduğu tercüme hikâyeler ve bu mahiyetteki tercüme romanlardan alınan bölümler dergilerde göze çarpmaktadır. Bunun iki sebebi olabilir; ilki Türk yazarların büyük bir kısmının bu konu hakkında fazla yazmamalarıdır. Türk şair ve yazarların “partizan” ve “kızıl yıldız” gibi doğrudan sosyalizmi/komünizmi hatırlatan simgelere yer vermediğini veya doğrudan sosyalizmi/komünizm övmemesi dikkat çekmektedir. Diğer bir olasılık ise, yayınevinin Sırp-Hırvatça yazılan metinlere ağırlık verilmesini istemesidir. Bahsi geçen yayınevi Nova Makedonija, ASNOM başkanlığı kararı ile kurulmuş (şimdiki Kuzey Makedonya’nın en eski gazetesi) devlete bağlı bir yayınevidir. Hâliyle *Birlik* gazetesi başta olmak üzere, *Tomurcuk* ve *Sevinç* çocuk dergilerinde ve şiir ve hikâye kitaplarında, devletin ideolojisinin her yerde hissedildiği görülmektedir.

Yugoslavya Türk aydınları “partizan” simgesine değinirken çoğunlukla “vatan sevgisi” ve “cesaret” temlerini ön plana çıkarmışlardır. Geniş bir imgelem dünyasında yoğun imgelerle örülen eserlerin yazarı İlhami Emin’in, az sözle çarpıcı ve yoğun anlamlar çıkaran Fahri Ali’nin, vatan sevgisi ve cesareti realist bir üslupla yorumlayan Şükrü Ramo’nun ile Nusret Dişo Ülkü’nün şiir ve hikâyelerinde daha çok “partizan” simgesine rastlanmıştır. “Partizan” simgesi doğrudan sosyalist/komünist bir simge olduğundan onu kullanmayı tercih etmeyerek, vatanseverlik, cesaret, birlik-beraberlik, barış ve özgürlük değerlerini Yugoslavya’nın Kurtuluş Savaşı veya Makedonya’nın bağımsızlığı üzerinden anlatan birçok eser olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Son olarak, Yugoslavya'da Türk çocuk edebiyatında "partizan", sosyalist/komünist bir edebiyatın ortaya çıkardığı, 1945 ile 1992 arası yıllarındaki eserlerde dikkat çeken bir simgedir. Günümüzde ise, 1992 yılından itibaren aniden ve sarsıcı bir şekilde mazide kalmış nostaljik bir simge durumdadır.

Kaynakça

- Ali, F. (1980). "Tito". *Sevinç Çocuk Dergisi*, 3, 2.
- Bachelard, G. (2013). *Mekânın Poetikası*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Baki, E. ve Gürel, Z. (2016). *Mangal Fahri Ali Hayatı Sanatı Eserleri*. Üsküp: Yeni Balkan Yayınları.
- Bozacı, A. (1990). "Tito Yüreğimizde Çarpan Bayraktır". *Kuş Çocuk Dergisi*, 3, 16.
- Emin, İ. (1983). "Kozara Çocukları". *Sevinç Çocuk Dergisi*, 6, 4.
- Hafız, N. (1985). *Yugoslavya Türk Halk Şiirinde Tito*. Üsküp: Birlik Yayınları.
- Jelavich, B. (2009). *Balkan Tarihi 20. Yüzyıl*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Kaya, F. (1978). "Piyoner Marşı". *Tomurcuk Çocuk Dergisi*, 3, 4.
- Kosmacı, F. (1983). "Partizanlar". *Sevinç Çocuk Dergisi*, 6, 4.
- Müzbeg, İ. (1980). "Savaşçılar". *Sevinç Çocuk Dergisi*, 3, 4.
- Norris, D. (2018). "Literature in Socialist Yugoslavia: Constructing Collective Memory, Institutionalizing the Cultural Field", *Socialist Realism in Central and Eastern European Literatures Institutions, Dynamics, Discourses* (Ed. Evgeny Dobrenko, Natalia Jonsson-Skradol). Londra - New York. Anthem Yayıncılık.
- Öztürk, G. (2012). *Makedonya'da Türk Çocuk Edebiyatı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Turković, D. (2006). *History and Popular Culture In Yugoslavia 1945-1990*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. McGill Üniversitesi.
- Ramo, Ş. (1988). *Şiirler*. Üsküp: Birlik Yayınları.
- Ramo, Ş. (1970). "Söğütler Altında". *Sevinç Çocuk Dergisi*, 9, 6-7.
- Recepoğlu, A. S. (1984). "Tito Dersi". *Tomurcuk Çocuk Dergisi*, 9-10, 9.
- Tuzcu, E. (1978). "Sınır Bekçisi". *Tomurcuk Çocuk Dergisi*, 4, 5.
- Wellek, R. ve Warren, A. (2005). *Edebiyat Teorisi*. İzmir: Akademi Kitabevi.
- Yusuf, S. (1976). *Yugoslavya Türk Şiiri*. Priştine: Tan Yayınevi.
- (1950). "Savaşta Kadınlarımız". *Sevinç Çocuk Dergisi*, 9, 15.
- (1963). "Büyük Gün". *Tomurcuk Çocuk Dergisi*, 10, 2.
- (1970). "Savaşçılar". *Tomurcuk Çocuk Dergisi*, 1, 5.
- (1971). "Şiirimizin Jil Verni". *Sevinç Çocuk Dergisi*, 1, 3.
- (1978). "Bayrak". *Tomurcuk Çocuk Dergisi*, 3, 4.

Extended Summary

This study consists of four subtitles, apart from introduction and conclusion. In the first three titles of the study, the historical and cultural background of the texts examined before entering the main subject of the study are explained. At the same time, a brief summary of the historical and cultural environment in which Turkish children's literature was born and developed in Yugoslavia, which is both a guided and a minority literature, has been given an introduction to the symbol of "partisan" in Turkish children's literature in Yugoslavia, which is the main subject of the study.

In the introduction of this study, while the difference between symbol and image is mentioned also the historical and cultural importance of the partisan symbol in the former Yugoslavia is mentioned. Then, the study method and the purpose of the study were revealed. The aim is to identify the differences between Yugoslavia's children's literature and Turkish children's literature in Yugoslavia and reveal the originality of Turkish children's literature in Yugoslavia. The authors of the analysed texts and the names of the sources they were taken from were also mentioned.

Under the first heading of the study, considering the historical events of Yugoslavia War of Independence, information is given about their importance of the partisans. Under the second title, the place and importance of the partisan symbol in Yugoslavia's children's literature is explained with two examples, one of which is novel and the other is poetry. In the third title, the main subject of the study has been explained. In this place, examples of the partisan symbol in Turkish children's literature in Yugoslavia are given and text analysis has been done. With reference to the pioneer and Tito symbols, which are accompanied by the partisan symbol, examples of various text types in which these are mentioned are given. The authors of the texts examined under this title are Nusret Dişo Ülkü, Enver Tuzcu, İlhami Emin, İskender Müzbeğ and Şükrü Ramo. In addition, it was included in the magazines of Sevinç, Kuş and Tomurcuk, and was examined in anonymous texts in special issues of national holidays in the former Yugoslavia. In the fourth title of the study, Tito and the partisan relationship is mentioned. The values that Tito and the symbol of "partisan" recall have the same or close meaning in literary works. Texts about socialism / communism, loyalty to Yugoslavia and consequently patriotism are quite common through Yosip Broz Tito, the president of the Socialist Federation of Yugoslavia. The authors of the texts examined under this title are Fahri Ali, Fahri Kaya, Nimetullah Hafız, Şükrü Ramo, Arif Bozacı and Altay Suroy Receptoğlu.

In the conclusion part, the originality of Turkish children's literature in Yugoslavia was revealed through the differences and the indifferences between Yugoslavia children's literature and Turkish children's literature in Yugoslavia over the partisan symbol. The first thing they have in common is that they have the same nature as the texts in Yugoslavian children's literature. This is the teaching of the new regime established after the Second World War to children and young people through literary texts. The point where it differs is that the texts related to

the "partisan" symbol in Yugoslavia's children's literature and the text diversity are more intense and elaborate works in terms of quantity and quality compared to Turkish children's literature in Yugoslavia.

A second partnership is that poets turn partisans into epic heroes in their poems, both in Turkish children's literature in Yugoslavia and in children's literature in Yugoslavia, with the power of lyricism. These war heroes have become symbols of courage, freedom, brotherhood, peace and unity. The aforementioned traits appear in their actions as character traits as these war heroes fight for their ideals. Their main ideals are to spread and develop socialism / communism. However, this main ideal is more hidden in Turkish children's literature in Yugoslavia and more emphasis has been placed on human feelings and values.

The most important difference that emerges as a result of the scanned children's magazines and poetry and story books is that the amount of the texts with the "partisan" symbol is less than the Yugoslavia children's literature. Especially in children's magazines, it is noticed that texts written in Serbo-Croatian, Slovenian or Macedonian and translated into Turkish are more common than original Turkish texts. In particular, translated poems that focus more on the socialist / communist ideal of the "partisan" symbol, translated stories with intense scenes of war and conflict, and sections taken from translated novels of this nature stand out in the magazines.

While referring to the symbol of "partisan", the Turkish intellectuals who live in Yugoslavia mostly highlighted the themes of "love of homeland" and "courage". The symbol of "partisan" was found more in the poems and stories of İlhami Emin, Fahri Ali, Şükrü Ramo and Nusret Dişo Ülkü. Some of the authors felt that the "partisan" symbol was directly a socialist / communist symbol, so they did not prefer to use it. However, it was stated that there are many works that describe the values of patriotism, courage, unity-solidarity, peace and freedom through the War of Independence in Yugoslavia or the independence of Macedonia.

The study was completed by mentioning that it was a symbol that was created by a "partisan", socialist / communist literature in Turkish Children's Literature in Yugoslavia, in the works between 1945 and 1992, but has turned into a nostalgic symbol since 1992.